

במעלת ההכנות והנקיון לפסח

מפורים ועד פסח יוצאים מהטמאה ומפסח ועד שבועות נכנסים לקדשה • יתבאר מדוע את הכניסה לקדשה מצינים בספירת העמר מה שלא נתקן ביציאה מהטמאה? • ויובאו מדברי רבותינו מעלות וסגלות כפירות בנקיון בתינו ורשותנו מחמץ ובהכנות לחג הפסח

עבודת הכנת הלב לעבודות מצות הפסח על פי ספר הקדוש "אור השנים"

הכנת הלב כללית

רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שרצוני לעשות רצונך בלבב שלם ולקיים כל המצוות שצויתני בתורתך הקדושה, ולהזהר בכל האזהרות שהזהרתנו עליהם בתורתך הקדושה שלא לעשותם, אך השאור שבפסח הוא מעצבנו, לכן יהי רצון מלפניך שתהיה בעזרתי שאוכל לקיים היום ובכל יום שלא לעבור על אחת מש"ס לא תעשה, ובכללם מה שהזהירונו חכמינו זכרונם לברכה, ושאוכל לקיים היום ובכל יום ויום כל מצוה שתזדמן לידי מרמ"ח מצוות עשה, ובכללם מה שתקנו חכמינו זכרונם לברכה, ומה שלא אוכל לקיים היום ובכל יום ויום איזה מצוה במעשה, יהיה מחשבתי רצויה לפניך מה שרצוני לעשות אותה כאלו קימתיה במעשה, כל מצוות עשה ומצוות לא תעשה בכל פרטיה ודקדוקיה, וביחוד אם אלמד איזה מצוה בתורתך הקדושה שבכתב ובתורה שבעל פה יחשב לפניך כאלו קימתיה במעשה, כפי אשר הבטחתנו על ידי חכמיך הקדושים על פי קבלה מפי משה רבינו עליו השלום נאמן ביתך, ודרשו "זאת תורת העולה" כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב עולה, וכן כל שאר תורת המצוות שבכתב ובעל פה, וכל איזה מצוה שאעשה אותה במעשה אפרש שיחתי לפניך שדעתי לקימה מפני שצויתני אותה בתורתך הקדושה, לכן יהי רצון מלפניך שיהיה נחת רוח לפני כסא כבודך על שאמרת וגזרת ונעשה רצונך כמו שהבטחתנו על ידי חכמיך הקדושים ודרשו אשה ריח נחוח לה' ועל ידי זה אזכה להעלות מיין נוקבין מתמא לעלא, ותשפיע שפע לכל העולמות הקדושים שאצלת ובראת ויצרת ועשית מרום המעלות, עלת כל העלות וסבת כל הסבות עד סוף כל התחתיות, ולי עבדך (פלוני) בן (פלוני) תתן כח עוז ותעצומות לעבדך בלבב שלם, וכף את יצרי להשתעבד לך, והעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו, ושם נעשה לפניך כל התרי"ג מצוות בכלל, כהנים לויים וישראלים, הן ופרטיהם ודקדוקיהם, אמן סלה.

כתב ב"פלא יועץ" (ערך "חמץ")... אמנם כדי לבער רוח הטמאה מעליו לגמרי, לא סגי בבדיקה ובעור החמץ לחוד, אלא כתבו המקבלים, שמשלשים יום קדם פסח צריך לתן לב ללכת בדרך טובים ולקיים קצת דרכי התשובה, ואז הקדוש ברוך הוא, בכל לילה, מוציא חלק מנשמות ישראל מתוך הקלפות, הכל לפי מעשיו של אדם ולפי הכנתו, עד שבליל התקדש חג עומדים מבחוץ בני חורין, וזהו בחינת יציאת מצרים שיש מדי שנה בשנה וזהו בעצם אמרם, הניב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים (פסחים קטז ע"ב), וזהו עקר שמחתנו על גאלתנו ועל פדות נפשנו. אבל אם לא עשה הכנה מקדם ולא נזהר בחמץ כראוי, לשמחה מה זו עושה, ודין גרמא שאינו מתעורר כל כך ואינו נכנס בלבו כל כך שמחה, פי הכל תלוי לפי מעשיו ולפי זכות נשמתו ולפי הכנתו. וביותר צריך להתעורר בתשובה אלה השלשים יום קדם פסח, פי עינינו תכלינה אל צפיתנו צפינו למאמר חכמי ישראל שאמרו בניסן נגאלו ובניסן עתידים לגאל (ראש השנה יא ע"ב), והן בעוון הניסני"ם נראו בארץ זה כמה מאות שנים ואנחנו לא נושענו. ובדאי שבהתקרב הימים האלה רחל מבכה על בניה וזה מרמזם ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נהו, וכל צבא המרום ומשיח צדקנו יושבים ומצפים בשבעה עינים לראות אם הגיע קץ הפלאות פי עת להננה פי בא מועד. לכן חייב כל אדם להתעורר ולעשות כל אשר בכחו לעשות ולשפר נפשו לפני ה' יום ליום ולילה ללילה על הגאולה, אולי ימצא את רצון ויתעשת האלקים השומע תפלת כל פה וישמע קול תחנוניו, ועל כל פנים תפלתו ומעשיו עושים רשם ועליו לשכינת עגו על ידו ונחת רוח למעלה, פי ישר בעיני ה' פאשר רואה פי יש נחלה על שבר בת עמו ועל צער השמים, וסוף הכבוד לבא ויזכה ויראה בנחמת ציון ובבנין קדשנו ותפארתנו שיבנה במהרה בימינו אמן בן יהי רצון.

ומקור הדברים בספר "חסד לאברהם" למהר"א אזולאי זיע"א (מעין ב' נהר נו' תוס' יציאת מצרים" מספר כתיבת יד), "...וידע שיש מסרת קבלה ביד רז"ל שישאל נחלכלכו כל כך בשקוצי מצרים עד שבערב פסח נכנסו בהיכל מ"ט שאם ח"ו היו מתעבבים יותר היו נכנסין בהיכל ג' ושוב לא היה להם תקנה עולמית, ונראה להוסיף, עין לרבינו אור החיים הקדוש, (שמות ג, ח) דמשמע מדבריו שדוקא במצרים שעדין לא היו בני תורה, היו בסנה ז', מה שאין בן לאחר שנתנה תורה וזהו סוד "ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו משם עדין אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים", ולכן נכתב ג' פעמים יציאת מצרים בתורה". וממשיך (שם נהר נו' סוד נפלא מענין השבתת חמץ ואכילת מצה" מסכ"י) אחר שיצאו ישראל ממצרים ואילך מה עשה הקדוש ברוך הוא חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, וצוה לישראל בכל שנה שיעשו ז' ימי פסח בהשבתת חמץ ובאכילת מצה, וסוד הענין הוא פי היותר רשע שבישראל אף על פי שירבה לפשע ולהריע אי אפשר לכנסו בהיכל הנ' של טמאה עד שירשיע ויפשע ד' מאות ימים רצופים זו אחר זו. ובכל שנה ושנה שלשים יום קדם הפסח הש"י עושה להם לישראל משא פנים ברב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטמאה מעט מעט שעור חלק אחד משלשים בכל לילה, באפן שבליל בעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהנ' שעור חלק אחד משלשים משעור הפמות שהיו נכנסים ליל שלשים ואחת קדם הפסח, ובליל פסח אינם נכנסים כלל ועקר וכלם פטורים ובני חורין, וגזרה חכמתו יתברך להיות חרות נפשות בשלשים יום מעט מעט שלא ירגיש ס"מ כל כך צער ולא יקטרג.

היציאה מהטמאה על ידי עבודות הפסח

והנה ידוע הדבר ומפרסם הענין שטעם ספירת העמר, מפסח ועד שבועות, פי בכל יום, נכנסים לשער אחד של קדשה עד שבשבועות נכנסים לשער החמשים.

הַכְּנָה לַמְחִינַת הַחֲטִיּוֹת

בעת שנותן החטים לטחון להכין מצות יאמר בפה מלא:

הריני מוכן ומזמן לטחון החטים ולשמן מחמוץ להכנינם על חג הקדוש הבא עלינו לטובה בכדי שלא לאכול חמץ, לקיים מצות לא תעשה שצוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה שנאמר (שמות יג, כ) "ולא יאכל חמץ".

הַכְּנָה לְהַגְעֵלַת פְּלִים

הריני מוכן ומזמן להגעיל הכלים, לקיים מצות לא תעשה שצוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה שלא לאכול תערובות חמץ, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחמצת לא תאכלו".

הַכְּנָה לְהַכְנַת הַמַּאֲכָלִים

שאינם חמוצים ואין בהן תערובות חמץ, יאמר:

הריני מוכן ומזמן להכין מאכלים שאין בהם תערובת חמץ לקיים מצות לא תעשה שצוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה שלא לאכול תערובות חמץ, שנאמר (שמות יב, כ) "כל מחמצת לא תאכלו".

הַכְּנָה לְכַבּוֹד הַבְּתִיּוֹת וְהַחֲצוֹת יֵאמֹר:

הריני מוכן ומזמן לכבד את הבתים והחצרות מן החמץ ושאר שלא יראו בביתי לקיים מצות לא תעשה שצוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה שנאמר (שמות יג, ז) "לא יראה לך שאר". ושלא ימצא בביתי שנאמר (שם יב, יט) שאר לא ימצא בבתיכם".

עוֹד סְגוּלוֹת וּמַעֲלוֹת בְּנִקְיוֹן לֶפְסָח

ולמעלת קשי המלאכה בעבודות הפסח, מוכא בשם הגה"ק רבי פינחס מקוריץ ז"ע א ("אמרי פנחס" שער ד אות רנא) שהתרחות לשוחרין בערב פסח, על ידי זה אדם שוכח עסקי עצמו, והוא בחינת יפשט צורה וילבש צורה, ועל ידי זה יכול לקבל חיית ואור חדש לפסח.

ובספר "קב הישר" (פרק ז) "...יש קבלה בידי, כל טרח שאדם מטריח את עצמו לכבוד יו"ט של פסח והוא עיף ויגע בהטורח אזי בעסק זה הוא הורג כל המזיקים הנקראים נגעי בני אדם, והעוסק בתורת המצוה של מי הפסח הוא מתקן התקון של הוצאת שכבת זרע לבטלה, והלב יודע מרת נפשו שכמעט אחד מאתנו לא נצול מהטא זה, על כן מוטל על כל אחד ואחד מישראל לתקן מאי דאפשר וה' ברוב רחמי וחסדיו יקבל מחשבות טובות של ישראל עמו וימהר עלינו לגאלנו". וכו'.

ומכלל ההכנות לפסח גם למוד עניני הפסח וספור יציאת מצרים. בהכנות אלו יעוררו את הלב להתלהבות וקדושה בליל הסדר ובמי המועד. והלומד ב' סימנים בשלחן ערוך בכל יום, מפזרים ואילך, יסים עד פסח את כל הלכות פסח, וכגדל ההכנה כן תגדל איכות המצוה, והשמחה בקיומה. ועין ב"באר היטב" (סימן תסט) משם הרוקח (סי' רפ"ג) – לא יאמר כמה טרח פסח, בירושלמי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם מה טרח זה עכ"ל. ונראה שעל פי האמור, יקל עלינו עבודות הפסח לקבלם בשמחה.

ויש להבין, מדוע לא מצינים את יציאת ישראל משערי השמאה בימים אלו, כדרך שמצינים את כניסת ישראל לשערי הקדשה בספירת העמר עד חג השבעות? ונראה בד"א, שהבטוי שנתן ליציאה מהשמאה היא בעבודות ההכנה לפסח. וסמך לזה נראה ללמד מדברי רבותינו ז"ל (ש"ו מורה באצבע"ו ד: ו"צדקת הצדיק" קצד לרבי צדוק הכהן מלגלין, והבאו דברייהם בספר ה"חידושה" פרק כא) "שבשם שהקשרת פלים להוציאם מידי חמוץ להכשר פסח, היא על ידי הגעלה ורתיחה ושטיפה במים; כך הכשרת האדם שיצא משעבוד היצר הרע שנמשל לחמץ, ויכנס לידי חרות הנפש, היא על ידי רתיחת גופו בועה מטרח מצות החג ומאפית מצות מצוה, ובדמעות שיתודה על עוונותיו, ואחר כך טובל במקוה טהרה וכך הוא יוצא מטהר בטהרת הגוף והנפש, ונעשה מוכן לקבל עליו קדשת החג". ועל פי הנזכר מדברי ה"חסד לאברהם" שאפן היציאה שמוציא אותנו הקב"ה מהקל"ה היא בדרך "שלא ירגיש ס"מ כל כך צער ולא יקטרג", נראה לומר בדרך אפשר, שלכן לא נתן בטוי מיוחד ליציאה זו, ועל ידי טרחת העבודות לפסח, אין השטן מרגיש ביציאה מהקל"ה.

בְּזִכּוֹת נָשִׁים צְדָקָנוֹת

הנה פי כן, העסוק וההכנה לחג הם בטוי ליציאה משערי השמאה, ובפרט זכות לזה הנשים הצדקניות שטורחות בהכשרת הבית ובטהרתו מהחמץ, וכבימים ההם, שזכותן עמדה לישראל ליציאה ממצרים, כן בימים אלו שעבודת הנקינות מטהרים את ישראל מחמץ השמאה ומכשירים אותנו לכנוס לקדושה.

ולדבר זה זכו דוקא נשות ישראל, שבזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים (סוטה יא ע"ב) ובזכות מעשיהם הטובים נגאל גאלת עולם בגאולה העתידה. שבקשי הגלות הופיעו נקודות אור במעשיהם של נשים צדקניות שהמתיקו את הסבל והחישו את הגאולה, כשפרה ופועה שסכנו את חייהם בהמראת הוראת מלך מצרים להמית את הזכרים; וכן במראות הצבאות (שמות לח, ט) עליהם אמר הקב"ה למשה "כי אלו חביבין עלי מן הכל" כי דרכן היו מתקשטות במצרים לשדל את בעליהן להעמיד בנים, וממראות אלו נעשה הכיור (ראה שם ו"ש" בתורה); וביציאת מצרים כבר היו בידם תפים להודות להשם ש"מבטחות היו צדקניות שפדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים (ו"ש" שמות טו, כ) ועוד כהנה וכהנה מעשים מעוררי תקוה. וכן לאחר שיצאו ממצרים, אמרו חז"ל ב"ילקוט שמעוני" (במדבר פרק כו, רמז תשנ"ג), "תנה לנו אחוזה (במדבר כו, ד) רבי נתן אומר, יפה כח נשים מפח אנשים. אנשים אומרים, נתנה ראש ונשובה מצרימה (במדבר יד, ד) ונשים אומרות תנה לנו אחוזה"; וכן בחטא העגל, בידוע נשים לא השתתפו בו.

ונראה להוסיף בזה, על פי הוראת שלמה המלך ע"ה (משלי א, ח) "שמע בני מוסר אביר ואל תטש תורת אבך". ומסבירים על דרך זה, שהחנף לצאצאים היא הן על ידי הדרכה ושמירה מפני נסיונות התקופה, שמשתנה מעת לעת כפי רוח הזמן, והן בהעברת המסורת כפי שקבלנו מהורינו והם מהוריהם עד למעמד הר סיני. תפקידים אלו מתחלקים בין האב לאם; האב מחכים את הברכה ועל ידי זה נשמר מפגעי התקופה בה חי. ואלו האם, על ידי מעשיה בהחזקת הבית כפי שראתה בבית הוריה, מעבירה את המשך המסורה, ולעניננו, מאז יציאת מצרים ומאז נצטוונו על "שאר לא ימצא בבתיכם" טורחות הנשים ועמלות בנקיון הבית מחמץ, כפי שכל בת למדה מאמא, מבלי שנוי. ומעצם ראיית מאמצי נקינות הפסח, השפיעו הבנים. ויחד עם למוד התורה, המחשלת את האדם מפגעי הזמן, נמשכה המסורה בדרך הנכונה. והנה על משמית האב נכתב לשון שמיעה – "שמע בני מוסר אביר" כי כאשר הן מתבגרות מתחדשים נסיונות חדשים לדור ולתקופה, ועליו לחשל עצמו נגד הפרצות החדשות וללמד מוסר בעצמו ולא להסתפק במוסר שלמד מאביו. מה שאין כן בדרך האם, שבא נאמרה הלשון "ואל תטש תורת אבך" כי את המסורת העוברת מהתנהגות הבית, אין לשנות ויש להשתדל בשמירתה כפי שקבלנו איש מפי איש, עד אברהם אבינו ע"ה, שעליו נאמר (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמריו דרך ידוד לעשות צדקה ומשפט" וגו'. ועל פי זה, נראה לקשר גם לפסוקים שלאחר מכן, כגון "בני, אם יפתוך חטאים, אל תבא" וכו' שבאשר הדברים מתנהלים בסדר זה, לשמר הן מפתויי החטאים.

וכדרך שהיה בימים ההם, שזכות נשים צדקניות הביא לגאולת ישראל, כן בזמן הזה שעקר ההכנה לימי החרות, ימי הפסח הקדושים, שהם זכר ועדות ליציאת מצרים, לגאלתנו ופדות נפשנו, נעשית על ידן, בטהרת הבית מחמץ.